

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ**

**VĂN HOÁ TRUYỀN THỐNG LÀNG PLEISINH A
DƯỚI SỰ TÁC ĐỘNG CỦA ĐẠO TIN LÀNH**

MÃ SỐ : 608

**NGUYỄN THỊ THUÝ MÙI
HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TS NGUYỄN THỊ VIỆT HƯƠNG**

Hà Nội: 2008

LỜI CẢM ƠN

Để có thể hoàn thành bài khóa luận này, ngoài sự cố gắng và nỗ lực của bản thân, người viết đã được sự quan tâm và giúp đỡ của các thầy cô giáo trong Khoa Văn hóa dân tộc. Đặc biệt, người viết xin trân trọng bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến Ts. Nguyễn Thị Việt Hương đã trực tiếp hướng dẫn trong quá trình triển khai đề tài.

Người viết cũng xin gửi lời cảm ơn đến Sở văn hóa thể thao và du lịch tỉnh Gia Lai, phòng văn hóa thông tin huyện Phú Thiện, ban văn hóa thông tin xã Iapiar và đồng bào tại làng Pleising A đã nhiệt tình cung cấp những thông tin và tài liệu quý báu cho khóa luận.

Do chưa có nhiều thời gian và điều kiện để tìm hiểu vốn văn hóa và đi sâu tìm hiểu thực tế, nên bài khóa luận không tránh khỏi những thiếu sót. Vì vậy người viết rất mong nhận được những ý kiến đóng góp của các thầy cô giáo và các bạn để khóa luận được đầy đủ và hoàn chỉnh hơn.

Xin trân trọng cảm ơn !

Hà Nội, ngày 02 tháng 06 năm 2008

Sinh viên

Nguyễn Thị Thúy Mùi

MỤC LỤC

LỜI CẢM ƠN	0
MỞ ĐẦU	2
Chương 1: VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI GIA RAI.....	8
LÀNG PLEISING A	8
1.1 KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI GIA RAI Ở LÀNG PLEISING A.....	8
1.2 VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG	9
1.2.1. Văn hóa xã hội:	9
1.2.1.1 Làng và thiết chế tự quản:	9
1.2.1.2 Luật tục và phương pháp quản lý của làng:	11
1.2.1.3 Quan hệ hôn nhân và gia đình	12
1.2.2 Văn hóa vật chất	13
1.2.2.1 Làng buôn và nhà ở.....	13
1.2.2.2 Ẩm thực.....	14
1.2.2.3 Trang phục	15
1.2.3 Văn hóa tinh thần	16
1.2.3.1 Văn hóa nghệ thuật:	16
1.2.3.2 Phong tục tập quán:.....	18
1.2.3.3 Tôn giáo tín ngưỡng.....	23
Chương 2: ẢNH HƯỞNG CỦA ĐẠO TIN LÀNH ĐẾN VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI GIA RAI Ở LÀNG PLEISING A.....	27
2.1 QUÁ TRÌNH XÂM NHẬP CỦA ĐẠO TIN LÀNH VÀO CỘNG ĐỒNG NGƯỜI GIA RAI Ở LÀNG PLEISING A.....	27
2.1.1. Vài nét về đạo Tin Lành và quá trình ảnh hưởng ở Việt Nam.	27
2.1.1.1. Lịch sử ra đời và những quy định cơ bản.....	27
2.1.1.2 Các hướng ảnh hưởng của đạo Tin Lành ở Việt Nam.....	32
2.1.2. Quá trình thâm nhập của đạo Tin Lành vào làng Pleising A và những ảnh hưởng chung của đạo Tin Lành đến chính trị an ninh xã hội.....	40
2.1.2.1. Quá trình thâm nhập của đạo Tin Lành vào làng Pleising A.....	40
2.1.2.2. Những ảnh hưởng chung của đạo Tin Lành đến chính trị an ninh xã hội.....	46
2.2. ẢNH HƯỞNG CỦA ĐẠO TIN LÀNH ĐẾN VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG....	48
2.2.1. Văn hóa xã hội:	48
2.2.1.1. Thiết chế tự quản buôn làng.	48

2.2.1.2	<i>Mối quan hệ cộng đồng, gia đình</i>	54
2.2.1.3	<i>Luật tục</i>	55
2.2.2.	<i>Văn hóa vật chất</i>	56
2.2.2.1	<i>Buôn làng và nhà ở</i> :	56
2.2.2.2	<i>Ẩm thực</i>	58
2.2.3.	<i>Văn hóa tinh thần</i>	59
2.2.3.1.	<i>Văn hóa nghệ thuật</i>	59
2.2.3.2.	<i>Lễ hội</i>	62
2.2.3.3	<i>Phong tục tập quán</i>	65
2.2.3.4.	<i>Tôn giáo tín ngưỡng</i>	68
2.3	NGUYÊN NHÂN CỦA SỰ TIẾP NHẬN ĐẠO VÀ SỰ BIẾN ĐỔI TRONG VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG	72
2.3.1.	<i>Về kinh tế</i>	73
2.3.3.	<i>Phong tục tập quán</i>	76
2.3.4.	<i>Nhu cầu đổi với một niềm tin mới</i>	79
2.3.5.	<i>Chính sách của Đảng và Nhà nước triển khai còn kém hiệu quả</i>	80
2.3.6.	<i>Công tác dân vận ở cơ sở còn nhiều yếu kém</i>	82
2.3.7.	<i>Hiệu quả hoạt động của ngành văn hóa thông tin chưa cao</i>	83
	Chương 3: BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI GIA RAI TRƯỚC SỰ ẢNH HƯỞNG CỦA ĐẠO TIN LÀNH	85
3.1.	NHỮNG THỐNG NHẤT VỀ MẶT NHẬN THỨC	85
3.1.1.	<i>Tự do tín ngưỡng là một tất yếu</i>	85
3.1.2.	<i>Những giá trị tốt đẹp của Đạo Tin Lành</i>	86
3.1.3.	Phương thức truyền đạo linh hoạt và văn hóa truyền thống bị thu hẹp do ảnh hưởng	88
3.2.	NHỮNG GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CẦN BẢO LƯU VÀ ĐIỀU CHỈNH	91
3.2.1.	<i>Những giá trị văn hóa truyền thống cần bảo lưu</i>	91
3.2.2	<i>Những hạn chế cần điều chỉnh trong văn hóa truyền thống</i>	92
3.3.	NHỮNG GIẢI PHÁP CỤ THỂ	93
3.3.1.	<i>Về mặt kinh tế</i>	94
3.3.2.	<i>Về mặt văn hóa</i>	95
	TÀI LIỆU THAM KHẢO	102

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Pleising A là một làng hiện có 5 dân tộc anh em cùng sinh sống, trong đó nhiều hơn cả là người Gia rai, tộc người đã cư trú trên mảnh đất này hàng ngàn năm nay. Trải qua những khó khăn và biến cố của cuộc sống, văn hóa của người Gia rai vẫn đứng vững và khẳng định được giá trị của nó - ngay cả trong những năm kháng chiến khó khăn nhất của chiến tranh chống xâm lược. Sau ngày đất nước thống nhất, những ưu tiên đầu tư của Đảng và Nhà nước đã đem lại nhiều đổi thay cho cuộc sống của đồng bào. Ngày nay trước xu thế toàn cầu hóa và hội nhập, những giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào lại đang bị lung lay đến tận gốc rễ. Vì vậy việc tìm hiểu nguyên nhân sự biến đổi văn hóa truyền thống của người Gia rai làng Pleising A, là một việc cấp thiết hiện nay. Trên cơ sở đó đánh giá những kết quả đạt được và những hạn chế cần khắc phục để điều chỉnh sự thay đổi theo chiều hướng tốt nhất.

Những năm gần đây, hoạt động của các tôn giáo ở Việt Nam có chiều hướng phát triển và diễn biến tương đối phức tạp. Các tôn giáo lớn trên thế giới, đặc biệt là đạo Tin Lành khi vào Việt Nam đã có nhiều hoạt động thu hút và phát triển tín đồ, củng cố tổ chức, tăng cường quan hệ với bên ngoài, sửa chữa, xây dựng thêm nơi thờ tự... nhằm phát triển tôn giáo, mở rộng ảnh hưởng ra ngoài xã hội. Tôn giáo đặc biệt phát triển mạnh ở vùng đồng bào dân tộc thiểu số, nhất là ở vùng núi phía Bắc và Tây Nguyên. Cùng với những hoạt động gia tăng của các tôn giáo truyền thống, thì nhiều tạp giáo mới cũng đã xuất hiện, gây bất bình ổn xã hội nói chung và bất bình ổn của tộc người nói riêng.

Văn hóa truyền thống của đồng bào Gia rai tại làng Pleising A đã có nhiều biến đổi, bên cạnh sự thay đổi của nền văn hóa truyền thống là sự tiếp nhận những nền văn hóa mới. Sự phát triển của thông tin đã đẩy chất lượng cũng mức hưởng thụ của đồng bào ngày một nâng cao. Mặt khác tại các vùng đồng bào dân tộc thiểu số, đặc biệt là tại làng Pleising A, thì văn hóa thông

tin đang là một trong những vấn đề cấp thiết hiện nay. Bên cạnh những tác động của nền văn hóa mới đã và đang làm cho cuộc sống của đồng bào có nhiều thay đổi, thì những tác động của các tôn giáo lớn trên thế giới cũng đang có ảnh hưởng lớn môi trường sống của đồng bào. Những hoạt động, những dã tâm của các thế lực thù địch đã và đang gây bất bình ổn chính trị xã hội, gây xáo trộn đời sống xã hội và văn hóa của các dân tộc thiểu số ở Tây Nguyên nói chung, và của người Gia rai tại làng Pleising A nói riêng.

Từ nhận thức đó, đề tài bước đầu nghiên cứu văn hóa truyền thống làng Pleising A dưới sự tác động của đạo Tin Lành. Qua đó tìm hiểu và đưa ra những nguyên nhân cũng như sự biến đổi trong văn hóa truyền thống của người Gia rai dưới tác của đạo Tin Lành. Từ đó đưa ra giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy văn hóa truyền thống của làng Pleising A cũng như góp phần nâng cao mọi mặt đời sống của làng.

2. Lược sử nghiên cứu:

Nghiên cứu về dân tộc Gia rai có rất nhiều bài viết cũng như những tác phẩm nghiên cứu của các tác giả trong và ngoài nước. Từ thời Pháp thuộc đã có nhiều nghiên cứu của các học giả người Pháp, sau này các nhà nghiên cứu Việt Nam cũng đã có nhiều bài viết nghiên cứu về văn hóa truyền thống của tộc người này, điển hình như:

Paul Guileminet “*Luật tục của bộ lạc Banna, Xê Đăng và Gia rai ở tỉnh Kontum*” đăng trên tạp chí trường Viễn đông bác cổ năm 1952. Trong cuốn sách này, tác giả đã giới thiệu khá đầy đủ và chi tiết về các luật tục của từng dân tộc. Tùy theo từng dân tộc mà luật tục cũng có sự khác nhau. Trong đó về cơ bản thì luật tục quy định những việc con người không nên làm những điều trái với đạo đức xã hội. Hay quy định về việc con cái phải chăm sóc cha mẹ, mồ mả khi cha mẹ về già, quy định về quyền sử dụng đất trong làng, quy định về cưới xin, ma chay....

“*Nghiên cứu người Việt Nam, sự phối hợp cấu trúc gia đình và xã hội Gia rai*” năm 1972. Trong tác phẩm này, tác giả đã giới thiệu sơ qua và nhận xét chung về con người Việt Nam, từ đó đưa ra một vài nhận xét cũng như sự

khác nhau giữa gia đình người Việt và gia đình người Gia rai. Về cơ bản, tác phẩm đã đưa ra sự so sánh về cấu trúc gia đình giữa hai dân tộc, mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình hay vai trò của người đứng đầu gia đình....

“Potao- một lý thuyết về chính quyền ở người Gia rai tại Đông Dương” năm 1977. Đây là một tác phẩm nói về sự hùng mạnh của Potao, một vua của người Gia rai, ông là người có nhiều quyền lực và quyết định những công việc của làng. Đặc biệt trong tác phẩm này tác giả đã giới thiệu về Potao như một đấng siêu nhiên, có thể giết giặc và có quyền năng thần bí.

Các tác phẩm cũng như công trình nghiên cứu đáng chú ý khác của tác giả Việt Nam như:

Cầm Trọng *“dân tộc Gia rai trong các dân tộc tỉnh Gia Lai-Công Tum”* NXB Khoa học xã hội. H. 1981. Đây là cuốn sách giới thiệu những nét văn hóa cổ truyền của người Gia rai. Và đưa ra một bức tranh văn hóa tộc người tương đối đầy đủ, từ văn hóa vật chất, đến văn hóa xã hội hay các mối quan hệ trong cộng đồng.

Ty văn hóa và trung tâm tỉnh Gia Lai-Kom Tum *“giữ gìn và phát huy vốn văn hóa truyền thống của dân tộc”* tập I, 1981 .

Ngoài ra còn có rất nhiều các tạp chí viết về văn hóa truyền thống và vấn đề đạo Tin Lành ở người Gia rai như:

Nguyễn Xuân Hùng, *Về nguồn gốc và sự xuất hiện tên gọi đạo Tin Lành tại Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, số 3- 2001.

Nguyễn Xuân Hùng, *Tìm hiểu những hệ quả của việc truyền giáo Tin Lành đối với văn hóa truyền thống và tín ngưỡng tôn giáo ở Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, H. 2000.

Phạm Đăng Hiến, *Góp một góc nhìn về vấn đề đạo Tin Lành ở Tây Nguyên*, Tạp chí dân tộc học, số 5- 2003.

Nguyễn Văn Minh, *Một số vấn đề đạo Tin Lành của người dân tộc thiểu số tại chỗ Tây Nguyên hiện nay*, Tạp chí dân tộc học, số 4- 1989.

Nguyễn Xuân Nghĩa, *Thiên Chúa giáo và đạo Tin Lành ở vùng các dân tộc thiểu số Tây Nguyên*, Tạp chí dân tộc học, số 4- 1989.

Nguyễn Thanh Xuân, *vài nét khái quát về tôn giáo trong vùng dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, số 2- 2007.

Nhưng tất cả các bài viết này cũng như các tác phẩm nghiên cứu chưa đi sâu vào nghiên cứu tại một làng cụ thể. Do vậy đây là đề tài mới và bước đầu đi vào nghiên cứu tìm hiểu vấn đề này.

3. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu:

+ Mục đích:

Thông qua việc khảo sát, đánh giá những biến đổi của văn hóa truyền thống người Gia rai tại làng Pleising A dưới tác động của đạo Tin Lành, đề tài nhằm khẳng định những giá trị tốt đẹp cần bảo lưu của văn hóa truyền thống, đồng thời đề xuất những giải pháp nhằm dung hòa giữa văn hóa truyền thống với nhu cầu tự do tín ngưỡng của đồng bào, góp phần nâng cao đời sống tinh thần cho đồng bào, xây dựng nền văn hóa thống nhất mà đa dạng, tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc

+ Nhiệm vụ:

Để thực hiện mục tiêu trên đề tài phải giải quyết những nhiệm vụ sau:

- Phác họa một số nét cơ bản của văn hóa truyền thống, đây chính là tiền đề để lý giải và so sánh những ảnh hưởng của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống.

- Phân tích sự ảnh hưởng của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống của người Gia rai làng Pleising A.

- Bước đầu đưa ra những giải pháp, kiến nghị nhằm bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống của đồng bào Gia rai nói chung và đồng bào Gia rai ở làng Pleising A nói riêng.

4. Phạm vi, đối tượng nghiên cứu:

+ Đối tượng nghiên cứu:

Luận văn tập trung nghiên cứu những ảnh hưởng của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống của người Gia rai làng Pleising A.

Căn cứ vào thực tế khảo sát, đề tài nhận thấy cần làm rõ khái niệm văn hóa truyền thống

Khái niệm văn hóa truyền thống khá rộng và có nhiều quan điểm cũng như tiêu chí phân chia các thành tố nên đề tài cần làm rõ đối tượng nghiên cứu trên các phương diện sau:

Theo Gs.Ts Hoàng Nam thì văn hóa truyền thống chia thành: văn hóa xã hội, văn hóa phi vật thể và văn hóa vật thể.

Theo Gs.Ts Ngô Đức Thịnh thì văn hóa truyền thống được phân định thành bốn yếu tố đó là: văn hóa vật chất, văn hóa xã hội, văn hóa tinh thần, văn hóa nghệ thuật.

Theo quan điểm của Unesco thì văn hóa truyền thống được phân định thành: văn hóa vật thể và văn hóa phi vật thể.

Như vậy văn hóa truyền thống là hệ thống những giá trị văn hóa mang tính ổn định, kết tinh trong quá khứ, được lặp đi lặp lại, được cộng đồng thừa nhận và bao hàm các thành tố: văn hóa xã hội, văn hóa vật chất và văn hóa tinh thần.

+ Phạm vi nghiên cứu:

Đề tài chỉ giới hạn nghiên cứu trong cộng đồng người Gia rai ở làng Pleising A, xã Iapiar, huyện Phú Thiện, tỉnh Gia Lai. Đây là một làng hầu như đa số đồng bào là người theo đạo, do vậy việc chọn làng Pleising A làm đối tượng nghiên cứu sẽ làm nổi bật lên những ảnh hưởng cũng như tác động của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống đang xảy ra ở đây như thế nào

5. Phương pháp nghiên cứu, nguồn tư liệu.

+ Phương pháp nghiên cứu:

- Phương pháp luận là phương pháp nghiên cứu duy vật lịch sử, duy vật biện chứng của chủ nghĩa Mác – Lenin, nhằm phân tích đánh giá sự tác động của đạo Tin Lành đối với văn hóa truyền thống của người Gia rai. Đề tài còn dựa vào tư tưởng Hồ Chí Minh, những quan điểm của Đảng và Nhà nước thông qua các văn bản, quy định của pháp luật về chính sách tôn giáo.

- Phương pháp điền dã dân tộc học: để thu thập tư liệu ở thực địa, đối tượng sử dụng các kỹ thuật phỏng vấn, quan sát, ghi âm, chụp ảnh, phiếu hỏi ý kiến... thông qua các đợt đi thực tế ở làng Pleising A.

- Phương pháp nghiên cứu thư tịch: nhằm thu thập các loại tư liệu đã được công bố, đó là các cuốn sách viết về người gia rai nói chung và người gia rai tại làng Pleising A nói riêng và những tài liệu liên quan đến vấn đề tôn giáo ở Tây Nguyên.

- Phương pháp thống kê so sánh: phương pháp này nhằm bổ sung, hỗ trợ cho các phương pháp tư liệu trên, ngoài ra còn sử dụng các phương pháp thống kê, so sánh... trong khi thực hiện đề tài này.

Đặc biệt còn tiến hành điều tra bằng cách phát phiếu hỏi ý kiến đối với 200 người tại làng Pleising A. Đối tượng phát phiếu là những người đang theo đạo Tin Lành.

+ Nguồn tư liệu:

- Tài liệu khảo sát thực địa
- Tài liệu thống kê của cơ quan địa phương
- Báo chí có liên quan trực tiếp, hay gián tiếp đến nội dung nghiên cứu.

6. Đóng góp của đề tài

Qua bài khóa luận người viết muốn cung cấp thêm một luận cứ khoa học cho việc bảo tồn và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống, cung cấp nguồn tư liệu về thực trạng ảnh hưởng của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống của người Gia rai ở làng Pleising A. Bước đầu đưa ra những phân tích cũng như đánh giá dẫn tới sự thâm nhập, ảnh hưởng nhanh chóng của đạo Tin Lành ở làng Pleising A.

7. Bố cục của đề tài:

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, đề tài gồm 3 chương

Chương 1: Văn hóa truyền thống của người Gia rai làng Pleising A

Chương 2: Ảnh hưởng của đạo Tin Lành đến văn hóa truyền thống của người Gia rai ở làng Pleising A

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá truyền thống của người Gia rai ở làng Pleising A trước những ảnh hưởng của đạo Tin Lành.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Chính trị, *Về phát triển kinh tế và bảo đảm quốc phòng, an ninh vùng Tây Nguyên 2001-2010*, Nghị quyết 10-NQ/TW ngày 18-01-2002.
2. Ban Tôn Giáo Chính Phủ, *Các văn bản của Nhà nước về hoạt động tôn giáo*, tập I-1992.
3. Linh Nga Niêk Đam, *Văn hóa dân gian Tây Nguyên một cách nhìn*, Hội văn học nghệ thuật Đaklăk. 1992.
4. Phạm Văn Đồng, *Văn hóa và đổi mới*, Nxb Chính trị Quốc gia. 1994.
5. Bùi Đình, *Tìm hiểu đồng bào miền núi Việt Nam*, Nxb Tiếng việt, Hà Nội. 1950.
6. Nguyễn Hồng Hà, *Vấn đề qui hoạch xây dựng bảo tồn phát triển làng bản dân tộc Jrai ở thành phố Pleiku tỉnh Gia Lai*, Sở tư pháp tỉnh Gia Lai.
7. Hội Đồng Bộ Trưởng, *Qui định về các hoạt động tôn giáo*, Nghị định số 69/HĐBT ngày 21-03-1991.
8. Hội Đồng Bộ Trưởng, *Về một số chủ trương chính sách vụ thể phát triển kinh tế xã hội miền núi*, Quyết định 72-HĐBT ngày 13-03-1990.
9. Cầm Trọng, *Dân tộc Gia rai trong các dân tộc tỉnh Gia Lai- Kư Mưm*, Nxb KHXH. 1981.
10. Ksor Krôn, *Mô hình phát triển kinh tế xã hội làng đồng bào dân tộc Jrai tỉnh gia lai năm 2003*, Tỉnh ủy Gia Lai.
11. Sở tư pháp Gia Lai, *Công tác quản lý đồng bào Jrai*, năm 2001.
12. Chu Thái Sơn chủ biên, *Người Gia rai*, NXB Trẻ. 2005.
13. Phạm Ngọc Thạch, *Tình trạng tình hình kinh tế xã hội làng đồng bào dân tộc Jrai tỉnh Gia Lai*, Sở tư pháp tỉnh Gia Lai, năm 2003.
14. Ủy ban nhân dân tỉnh Gia Lai, *Địa chí tỉnh Gia Lai*, Nxb Văn hóa dân tộc. 1999
15. Nguyễn Xuân Hùng, *Về nguồn gốc và sự xuất hiện tên gọi đạo Tin Lành tại Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, số 3- 2001.

16. Nguyễn Xuân Hùng, *Tìm hiểu những hệ quả của việc truyền giáo Tin Lành đối với văn hóa truyền thống và tín ngưỡng tôn giáo ở Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, H. 2000.
17. Phạm Đăng Hiến, *Góp một góc nhìn về vấn đề đạo Tin Lành ở Tây Nguyên*, Tạp chí dân tộc học, số 5- 2003.
18. Nguyễn Văn Minh, *Một số vấn đề đạo Tin Lành của người dân tộc thiểu số tại chỗ Tây Nguyên hiện nay*, Tạp chí dân tộc học, số 4- 1989.
19. Nguyễn Xuân Nghĩa, *Thiên Chúa giáo và đạo Tin Lành ở vùng các dân tộc thiểu số Tây Nguyên*, Tạp chí dân tộc học, số 4- 1989.
20. Nguyễn Thanh Xuân, *vài nét khái quát về tôn giáo trong vùng dân tộc thiểu số ở Việt Nam*, Nghiên cứu Tôn giáo, số 2- 2007.